

היא עבריה, לילי דג'אני היא בת-תערובת - שמסביבה נרקמה אגדה ישראלית

דה מיסיבוב ביליו

ע הפנים של לילי דג'אני - המבטאות את היזפי הכפול של שני עמים שמיים

הלם נוסף. הוא הגיע לבית חמתו ברחובות, ראה כי הבית ריק כמעט ממצרכי-מזון. הוא נטל שני סלים גדולים ויצא לערוך קניות, כמנהגו ב-1948. תן לי שק אורה, פח שמן, ביצים, גבינה... ביקש מהחנות. "יש לך תלושים?" השיב זה. הדוקטור חזר הביתה בידיים ריקות.

★ ★ ★

תיקווה אחת: השדום

מאז כבר הסתגל עיסא דג'אני למציאות הישראלית. הוא עובד כרופא ב-מרכז הבריאות הממשלתי בכפר טייבה שב-משולש, מקבל חולים גם במרפאה הפרטית שבביתו. עם ילדיו הוא מדבר רק עברית. כאשר נפגש לפני שבוע עם אחיו במעבר מנדלבוים, שידלו זה שיעבור עם משפחתו לירדן, שם מחכה להם רכוש עצום. הוא סירב. "אני ישראלי. אשאר בישראל", השיב. לדבר אחד בלבד לא הסתגל - והוא אף מקחה כי לעולם לא יסתגל: מצב המלחמה בין ישראל לערב. "יותר מכל, לפני ש-אמות" התחזה הדוקטור בן ה-54, "אני רוצה לראות את שני העמים חיים בשלום. כי אלה עמים שדמם דם אחד. אפילו דתם קרובה: אל אחד, ברית-מילה, טהרה. אלה שני ענפים של אותו הגזע השמי".

בבוא יום זה, מקחה הוא כי לילי ויוסף יוכלו לשמש דוגמא ומופת. "לא הכרתי את העם הערבי", אומרת לילי, "כי לא חייתי ולא התבגרתי בתוכו. אבל מתוך הכרת אבי, טובליבו, נאמנותו ואופיו, אני מתגאה בזה שאני בת אהבתם של בני שני עמים".

תגיד מי פגע בך, אני אחסל אותו! אך אהב-שלום שוב הרגיע את הרוחות. ברחובות, בינתיים, הספיקה להשתרש היודאות כי אכן ד"ר עיסא דג'אני נהרג, כפי שנמסר בעתונות העברית. באותה תקופה כבר פסקו הקשרים המעטים שהיו קיימים קודם לכן עם הצד הערבי, וחחה לא יכלה לקבל כל ידיעה מבעלה בירושלים. כאשר החלה מדינת-ישראל ברישום אזרחיה, נר-שמה חחה כאלמנה. ידידים סיפרו לה כי בשידורים ערביים מרמאללה נמסר על דג'אני כלשהו המתפש את משפחתו, אך היא לא האמינה כי אותו דג'אני הוא בעלה.

בשנת 1958 העביר לה הצלב האדום ידיעה מוסמכת מירושלים. היא השיבה מכתב לבעלה וזה החל מיד בהכנות להצטרף אל משפחתו. היתה דרושה התערבות אישית מצד המלך עבדאללה, כדי שיקבל רשיון-מעבר. המלך אף זיכה אותו ברשיון מיוחד במינו: לא מעבר חד-סטרי, כי אם מעבר עם אפשרות לשוב לירדן תוך חדשים, אם יראה שלא הסתדר כרצונו בישראל.

הוא השאיר אחריו רכוש עצום, הביא עמו רק כמה מאות לירות שטרלינג. בישראל נודע לו כי רכוש המיליונים של משפחת דג'אני בישראל נלקח עליידי האפוטרופוס. אך עיסא דג'אני לא דאג. הוא האמין כי יוכל תמיד להסתדר.

כאשר ראה את אשתו בקיוסק הקטן שהייתה, נתקף תדהמה. כעבור שעה חיכה לו

הכולל, בין השאר, את בנין בית החולים הממשלתי צהלון ב'פו.

עלו כמה גברים מווייגים. "דוקטור דג'אני? פנו אליי, נא לבוא עמנו." הם הובילוהו לבית המפקדה של האהיב בק העיראקי, שם נמצא גם חסן סלאמה, מפקד איזור רמלה.

"אתה אורחי", הכריזו האהיב בק, "אני מז-מין אותך ללון אצלי בלילה".

למחרת הובל דג'אני עליידי חסן סלאמה עצמו לסביבת כפר יהודיה. בבית מבודד, בתוך פרדס, הוגש לו אוכל מצויין, הובאה לו נגיילה. שומרי התייחסו אליו בכל הכבוד המגיע לדג'אני הידוע. כעבור שבוע הופיעו אנשים מדמשק, החלו להקור אותו על היהודים. "אני מצטער", היתה תשובתו, "אני רופא, לא לוחם מדינאי. אוכל לענות לכם רק שאלות על עניינים מקצועיים". הוא נעזב לנפשו אך גשאר כלוא. תשובת הרופא: פתיחה בשביתת רעב. ביום החמישי לשבייתה פנו תושבי יהודיה לחסן סלאמה: "דחילק", אמרו לו, "או שתמצא דרך להא-כיל אותו, או שתוציא אותו מכפרנו. הוא בן משפחת דג'אני, אם ימות, יאשימו אותנו הדג'אנים במותו ויהרסו את הכפר. אנחנו לא רוצים עסקים עם משפחת דג'אני".

חסן סלאמה ביקש שהות של יומיים, נסע מיד ללוד. משם טס לאלכסנדריה, מקום מור-שבו של המופתי. כעבור יומיים חזר ועמו פקודה מפורשת של חגי אמין אל-חוסייני לשחרר את העצור. גם המופתי לא רצה, כנראה, עסקים עם משפחת דג'אני. רק אז נודע לעיסא מה העילה למעצרו. היו אלה שני מכתבים מן הבולשת האנגלית, שהר-דיעו למפקדה הערבית כי ד"ר עיסא דג'אני הינו בוגד המעביר ידיעות, נשק ומזון ליהר-דים.

"אתה חופשי", הודיע חסן סלאמה, "אבל אשמה אם תישאר מעט אצלי. אוכל להיעזר בידיעת השפות שלך". כי באותם הימים שירתו בשורות הערבים מתנדבים זרים ל-מכביד מגרמניה, יוגוסלביה ואנגליה. ד"ר דג'אני זוכר היטב שניים מעוזריו הגרמניים של המפקד הערבי. אחד מהם נהרג בשעה שאימן לוחמים ערבים בשימוש ברימוני-יד. אחד המתאמים השליך רימון בין המתאמי-נים; המדריך הטיל את עצמו על הרימון, התרסק מעוצמת ההתפוצצות.

★ ★ ★

אישור מהממך

בדידה הראשון של שיחורו, נסע דג'אני לרמלה. אותו לילה הוחרדה העיר עליידי התפוצצות אדירה: היה זה פיצוץ מיפ-קדת חסן סלאמה, בה ניספה המפקד עצמו. בכורק נסע דג'אני לירושלים. כאשר נכנס לבית משפחתו, על הרציון, פגשה אותו אחותו. היא כיסתה את עיניה באימה. "לא, זה לא אחי, זאת רוח-רפאים!" זעקה. הסי-תבר כי הגיעה אליהם שמועה שנהרג. שוב רצו בני משפחתו לנקום את כבודו. עבד אלקאדר לא חוסייני, שנהרג מאוחר יותר בקאסטל, בא אליו בריצה: "דודי,

שירת מכוניות מירושלים. היה זה אחיו הצעיר של עיסא, עם 150 מאנשיו. הם נשלחו לעזה, לפי פקודת ראש המשפחה, להגן על הרופא הנתון בסכנה. אנשי דג'אני הילכו ברחוב הראשי של העיר, כשהם קוראים לתושבים: "מי הגבר שהפיץ את הכרוזת? לי-מי יש דם לקום ולומר שהוא רוצה להרוג את עיסא דג'אני? בני-העיר התאפקו. כל תשובה פירושה קרבות. כל אותו לילה חנו אנשי דג'אני מסביב לביתו של עיסא. לבסוף היה זה הרופא עצמו שחיסל את המשבר, בצוותו על אחיו לעזוב את העיר יחד עם אנשיו. "כי תיעבתי שמיכת דם ערבי בידי ערבים, כשם שתייעבתי בגלל המתיתוח שנוצרה, עברו חחה ושני ילדיה לגור עם אמה, ברחובות.

הבעל היה נוסע מדי בוקר לעזה, חוזר לרחובות בלילה. עד שהדרך לעזה נתסמה והוא נשאר עם משפחתו ברחובות. מצבו היה מיוחד במינו: אילו חזר להישאר במקום אחד, היה מתקבל עליידי סבי-בתו. אולם הוא עבר מצד לצד, ביקר ביפו וברמלה וחזר לעת ערב לרחובות - וזאת בשעה שבין הישר-בים העבריים והערביים היתה נטושה מלחמת-דמים. בכורק אחד של מאי 1948, נסע הרופא עד לסיבוב בליו, ומשם, בטרמפ, עד לקירבת המחסום הערבי של רמלה. שומרי המחסום שהכירוהו, נתנו לו לעבור והוא עלה על אוטובוס ערבי שנסע ליפו. ביפו

יוסף רוזק עם אחותו לצלילי הראדיו. לילי אינה מרבה לצאת בחברה, וכאשת-בית מבלה את רוב זמנה הפנוי מעבודה בחוג המישפחה המצומצם.

האח של מישפחת דג'אני קטן, לילי נראית חוזרת מן המישהה.

המשק לילי נראית חוזרת מן המישהה.